

Portugalské Sarajevo

05.ledna 2005 Michal Šabatka

Desetimilionové Portugalsko, které je stejně jako naše země členem EU, zažívá v těchto dnech vládní krizi. Tu vyvolal portugalský socialistický prezident Jorge Sampaio.

Celá situace vznikla v souvislosti se zdlouhavým hledáním nového předsedy Evropské komise letos v létě. Po té, co se všichni vzájemně vetovali, byl překvapivě vybrán úspěšný portugalský premiér José Manuel Barroso. Ten do té doby stál v čele reformní středopravicové vlády, kterou tvořila jeho Sociálnědemokratická strana (přes historický název strana pravého středu) a pravicová Lidová strana. Vláda v zemi prováděla úspěšné pravicové reformy a právě proto se stala trnem v oku opozičním socialistům.

Kdo po Barrosovi?

Už jmenování Barrosa vyvolalo v Portugalsku náznak vládní krize. Ještě předtím, než premiér oznámil své rozhodnutí, pokračoval v jeho Sociálnědemokratické straně (PSD) boj o jeho nástupnictví v čele strany i vlády.

Velkým favoritem byl dosavadní místopředseda PSD, starosta Lisabonu Pedro Santana Lopes. Ten se mohl opřít o podporu jak Barrosa, tak členské základny, odmítala jej však většina ministrů vlády. Ti vyčítali Lopesovi populismus a občasné příliš pravicové postoje. Vyskytovaly se i pochybnosti o jeho vůdčích schopnostech, zvláště když je země v nelehké ekonomické situaci.

Naproti tomu socialistická a komunistická opozice požadovala předčasné volby a chtěla odepřít případnému Barrosovu nástupci, jmenovanému z řad PSD, veškerou legitimitu. Poukazovala přitom na ústavu, podle níž odstoupení premiéra automaticky znamená pád celého kabinetu. Vládní koalice navíc příliš neuspěla v předcházejících volbách do Evropského parlamentu, v nichž vyhráli právě socialisté.

Rozhodnutí zůstalo v rukou socialistického prezidenta Jorge Sampaia, který musí rozhodnout, zda vyhoví volání opozice po předčasných volbách, nebo vyzve vládní PSD ke jmenování nového premiéra.

Prezident se rozhodl v červenci ještě respektovat výsledky parlamentních voleb a pověřil PSD znovu sestavením vlády.

Dosavadní starosta Lisabonu Pedro Santana Lopes se 18. července ujal funkce premiéra Portugalska, když složil přísahu do rukou prezidenta Jorgeho Sampaia, spolu s ním tak učinilo také 19 ministrů jeho vlády. Osmačtyřicetiletý pravicový populistický Santana Lopes nastoupil po Josému Barrosovi.

Prezident Sampaio odmítl požadavek levicové opozice na vypsaní předčasných voleb a vytvořením nové vlády pověřil Barrosovu sociálnědemokratickou stranu, která je v zemi označována za uskupení pravého středu.

Nacionalistická Lidová strana, která je jejím koaličním partnerem, má v nové vládě čtyři ministry, což je o jednoho více než dosud. Šéf Lidové strany Paulo Portas zůstal ministrem obrany.

Šéfem diplomacie se stal dosavadní velvyslanec v Paříži António Monteiro. Je to profesionální diplomat a nestraník. Ve funkci vystřídal Mariu Gouveiaovou, která odešla na znamení nesouhlasu se jmenováním svého spolustraníka Santany Lopese premiérem.

Z téhož důvodu složila funkci ministryně financí Manuela Leiteová, kterou nahradil politik blízký Lidové straně António Félix. Ministerstvo vnitra převzal bývalý šéf tajné služby Daniel Sanches.

Socialistický prezident zasahuje

Portugalský prezident Jorge Sampaio však na počátku prosince využil svou silnou ústavní pozici a v rozporu s dosavadní ústavní tradicí rozpustil parlament a stanovil předčasné parlamentní volby na 20. února příštího roku. Sampaio přitom zdůraznil, že labilita nynější vlády znamená podle jeho názoru ohrožení Portugalska a jeho institucí. V řádném termínu by se volby konaly až v roce 2006. Prezidentovu rozhodnutí předcházela řada politických sporů s účastí středopravicové vlády. Premiér Pedro Santana Lopes ale označil rozpuštění parlamentu za neoprávněný krok. Lopes nicméně zdůraznil, že prezidentovo rozhodnutí respektuje, a dodal, že vláda bude fungovat až do voleb.

Od doby, kdy Lopes ve funkci premiéra vystřídal Josého Manuela Barrosa, čelila jeho sociálnědemokratická vláda kritice kvůli návrhu rozpočtu, nedostatku spolupráce mezi jednotlivými ministry a zasahování do médií.

Minulý týden bylo složení vlády pozměněno, když rezignoval ministr mládeže a sportu, který poté otevřeně premiéra nařkl z nepoctivosti.

Nový premiér obměnil během pouhých čtyř měsíců složení vlády čtyřikrát. Podle opozice nebyl Santana Lopes schopen plnit úkoly, které na něho byly kladeny. Byl také kritizován z řad své vlastní strany. Podle průzkumů veřejného mínění většina Portugalců považuje jeho řízení země za špatné.

Portugalský premiér Pedro Santana Lopes oznámil po prezidentově rozhodnutí, že on i jeho kabinet předali prezidentovi Jorgemu Sampaiovi rezignační dopis.